

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

17 Vtrum operari manibus sit in præcepto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

quandoque in sacra scriptura secundum sensum literalem dicitur aliquid de priori, quod potest spiritaliter de posterioribus exponi, sed non eouertitur. Inter omnia autem quae in sacra scriptura narrantur, prima sunt illa quae ad vetus testamentum pertinent, & ideo quae secundum literalem sensum ad facta ueteris testamenti spectant, possunt quatuor sensibus exponi. Secunda uero sunt illa, quae pertinent ad statum praesentis ecclesiae, in quibus illa sunt priora quae ad caput pertinent, respectu eorum quae pertinent ad membra, quia ipsum corpus uerum Christi, & ea quae in ipso sunt gesta, sunt figura corporis Christi mystici, & eorum quae in ipso gerantur, ut in ipso. s. Christo exemplum uiuendi sumere debeamus. In Christo etiam futura gloria nobis praemonstrata est, unde ea quae ad literam de ipso Christo capite dicuntur, possunt exponi & allegorice referendo ad corpus eius mysticum, & mortaliter referendo ad actus nostros, qui secundum ipsum debent reformari, & anagogice, in quantum in Christo est nobis iter gloriae demonstratum. Sed quoniam secundum literalem sensum dicitur aliquid de ecclesia, non potest exponi allegorice: nisi forte ea quae dicuntur de primitiua Ecclesia, exponantur quantum ad futurum statum Ecclesiae praesentis, possunt tamen exponi moraliter, & anagogice. Ea uero quae moraliter dicuntur secundum sensum literalem, non consueuerunt exponi nisi allegorice. Illa uero quae secundum sensum literalem pertinent ad statum gloriae, nullo alio sensu consueuerunt exponi, eo quod ipsa non sunt figura aliorum, sed ab omnibus aliis figurata.

ARTICVLVS XVI.

Verum in alijs scripturis predicti sensus distinguantur qui debeant.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod in alijs scripturis predicti sensus distinguantur. Sensus enim spirituales in sacra scriptura accipiuntur ex quibusdam similitudinibus: sed in alijs scientijs proceditur etiam ex quibusdam similitudinibus, ergo in scripturis aliarum scientiarum possunt sensus plures inueniri.

¶ 2 Praet. Poeticae artis est veritatem rerum aliquibus similitudinibus fictis designare. ergo uidetur quod & in dictis poetarum sensus spirituales inueniantur, & non solum in sacra scriptura.

¶ 3 Praet. Phil. dicit, quod qui dicit unum, quodam modo multa dicit. ergo uidetur quod in alijs scientijs in uno sensu possunt designari plures, & sic non solum sacra scriptura hos sensus spirituales habet.

SED CONTRA est, quod dicit Gre. 22. moralium. Sacra scriptura omnes scientias atque doctrinam ipso etiam locutionis suae more transcendit, quia uno eodemque sermone dum narrat gestum, prodat mysterium.

RESPON. Dicendum, quod spiritualis sensus sacrae scripturae accipitur ex hoc, quod res cursum suum peragentes significant aliquid aliud, quod per spirituales sensus accipitur. Sic autem ordinantur res in cursu suo, ut eis talis sensus possit accipi, quod eius solius est qui sua prouidentia res gubernat, qui solus Deus est. Sicut enim homo potest adhibere ad aliquid significandum aliquas uoces, uel aliquas similitudines fictas, ita Deus adhibet ad significandum aliquorum ipsius cursuum rerum suarum prouidentiam subiectarum. Significare autem aliquid per uerba, uel per similitu-

Adnes factas ad significandum, tantum ordinatas, non facit nisi sensum literalem, ut ex dictis patet. Unde in nulla scientia, humana industria inuenta proprie loquendo, potest inueniri nisi literalis sensus, sed solum in ista scriptura, cuius spiritus sanctus est auctor, homo uero instrumentum, secundum illud psal. 44. Lingua mea calamus scribae &c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in alijs scientijs proceditur ex similibus argumentando, non quod ex uerbis, quibus unares significatur, significetur, & alia res.

AD SECUNDVM dicendum, quod fictiones poeticae non sunt ad aliud ordinatae nisi ad significandum, unde talis significatio non supergreditur modum literalis sensus.

AD TERTIVM dicendum, quod qui dicit unum, quodammodo dicit multa, scilicet in potentia, secundum quod conclusiones sunt potentia in principijs. Ex uno enim principio multae conclusiones sequuntur, non quod in alijs scientijs per modum significationis quod dicitur de una re, simul de alijs intelligatur, ut significatum, licet inde trahi possit per argumentationem &c.

QVAESTIO VII.

QVAESTIO est de opere manuali, circa quod quaeruntur duo.

¶ Primo, Vtrum operari manibus sit in praeepto.

¶ Secundo, Vtrum ab hoc praeepto excusentur illi, qui spiritualibus operibus uacant.

ARTICVLVS XVII.

Vnum operari manibus sit in praeepto.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod operari manibus sit in praeepto, 2. ad Thess. 3. Si quis non uult operari, non manducet. Audiui mus, enim &c. gl. Quod ideo praecipio, quia audiui mus, ergo &c.

¶ 2 Praet. Aug. in lib. de opere monachorum. Audiant ergo quibus hoc praecipit Apostolus, qui non habent hanc potestatem.

¶ 3 Praet. Nullus debet excommunicari, ut iura dicunt, nisi pro mortali: sed nullus peccat mortaliter nisi contra praeeptum faciens. cum ergo ille qui cessat ab opere manuali, iure possit excommunicari, ut patet per illud quod dicitur 2. ad Thessal. 3. Si quis non obedierit uerbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur. uidetur ergo quod operari manibus sit in praeepto.

¶ 4 Praet. Ille qui peccauit tenetur poenam debitam pro peccato subire ex necessitate praeepti: sed omnes in Adam peccauerunt, ad Roma. 5. poena autem peccati Adae est labor manualis, Gene. 3. In sudore uultus tui uesceris pane tuo. ergo omnibus est praeeptum manibus laborare.

¶ 5 Praet. Ad Ephesios 4. Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis. gl. Laboret operando non solum per seruos, sed etiam manibus: illud autem quod ad omnes pertinet, est praeeptum, non consilium. ergo &c.

¶ 6 Praet. Labor manualis necessarius est ad sustentationem uitae corporalis, sicut actus uirtutum sunt necessarii ad sustentationem uitae spiritualis: sed actus uirtutum sunt in praeepto. ergo & laborare manibus.

¶ 7 Praet. Illud ad quod sequitur peccatum mortale, non quodlibet. S. Tho. G po-

potest sine peccato mortali fieri: sed ad non laborare sequitur non manducare, quod quique est peccatum mortale. 2. ad Thesla. 3. Qui non operatur, non manducet. ergo non operari manibus est peccatum mortale. ergo eius oppositum est in precepto.

SED CONTRA. Non est contrarium precepto, uel consilio preceptum Domini, uel consilium: sed Dominus uel precipiendo, uel consulendo, dicit Matthai 6. Nolite solliciti esse animarum uestrarum &c. Huic autem contrariatur labor manuum, quia qui laborant manibus, solliciti sunt de necessariis corporis. ergo labor manuum non est in precepto.

¶ 2. Præ. Lex uestra, quantum ad præcepta moralia sufficienter continebat quæ necessaria sunt ad salutem. Vnde Dominus Matthai 18. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata, & loquitur de mandatis decalogi. Vnde subdit, Non homicidium facies. Non furaberis: sed in præceptis ueteris legis nihil continetur de labore manuum. ergo labor manuum non est in precepto.

¶ 3. Præ. Ad præcepta seruanda omnes tenentur: sed ad labores non manuum omnes tenentur, alias qui sunt diuites, & manibus non laborant, mortaliter peccarent. ergo labor manuum non est in precepto.

¶ 4. Præ. Ad præcepta non magis tenentur religiosi, quam seculares: sed ad laborandum manibus uidentur magis tenere religiosi, quam seculares. Vnde Aug. in lib. de operibus monachorum, monachos reprehendit, quia non laborant, non autem alios. ergo &c.

¶ 5. Præ. Usus liberalium artium nobilior est quam mechanicarum, qui in opere manuali consistit: sed usus liberalium artium non est in precepto. ergo multo minus labor manuum.

RESPON. Dicendum, quod iudicium de uaqueque re sumendum est secundum finem, ad quem ordinatur. Labor autem manuum ad tria esse utilis inuenitur. Primo, ad otium tollendum. unde Hiero. ad Rusticum monachum. Semper aliquid operis facito, ut te diabolus inueniat occupatum, & quod intelligat de opere manuali, patet per illud quod subiungit. Vel fuscillam texe iunco, & postea subdit, In desideriis est omnis otiosus. Secundo, ad corpus domandum, unde 2. ad Cor. 6. aliis carnis mactationibus coniungit, ubi dicitur, In laboribus, si operum, quia manibus suis operabatur. & subiungit. In uigiliis, & ieiuniis &c. Tertio, ordinatur ad querendum uictum. Actuum 2. Ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum erant, ministrauerunt manus iste. Si ergo consideretur labor manuum secundum quod ordinatur ad tollendum otium, uel corpus domandum, sic idem iudicium est de labore manuum, & de aliis exercitiis ad eadem ordinatis. Non enim est in precepto quod tollatur otium tali, aut tali occupatio, sed sufficit ad otium tollendum, quacumque licita occupatio ab otio quis desistat, & sic occupatio laboris manuum non est in precepto, considerato hoc fine. Et similis est ratio de labore manuum secundum quod ordinatur ad corpus domandum, quia multis exercitiis corpus domari potest, sicut uigiliis, ieiuniis, & multis huiusmodi. Vnde nullum eorum in quantum ordinatur ad talem finem, est in precepto in speciali, quamuis in generali sit in precepto corpus domare quacumque exercitio, quo mortifera concupiscentia reprimatur. Sed in autem quod ordinatur ad uictum querendum, sic uidetur esse in precepto. Vnde dicitur 1. ad Thesla. 4. Operemini manibus uestris sicut præcipi-

mus uobis: nec solum in precepto iuris positum, sed etiam iuris naturalis. Ista enim sunt de lege naturalis, ad quæ homo ex suis naturalibus inclinatur. Sicut autem ex ipsa dispositione corporis patet, homo naturalem ordinationem habere ad opus manuum, propter quod dicitur, Iob 5. Homo ad laborem nascitur, & auis ad uolandum. Cum autem alii animalibus natura sufficienter prouiderit in his que ad sustentationem sue uite pertinent in cibis, & arboribus, & tegumentis homini in his non prouidit, ipse est præditus ratione, per quam sibi potest prouidere in omnibus supradictis, unde & erit sibi locum omnium prædictorum manus conueniens ad diuersa opera quibus conceptiones rationis diuersis artificibus creantur, ut dicitur 14. de animalibus. Scien dum tamen est, quod duplex est preceptum legis nature, quoddam quod ordinatur ad tollendum defectum unius singularis personæ, uel spirituale, sicut de actibus uirtutum: uel corporale, sicut preceptum quod Dominus dedit homini, Gen. 2. De omnibus ergo quod est in paradiso comedere, & aliud uero est quod ordinatur ad tollendum defectum totius speciei, sicut hoc quod dicitur Gen. 1. Create, & multiplicamini, & replete terram. In hoc preceptum actus generationis, quo natura saluatur & multiplicatur. Hoc autem interest inter hæc duo genera preceptorum, quia primum preceptum legis nature quilibet tenetur singulariter obseruare, & ad secundum preceptum non tenetur quilibet singulariter. In his enim quæ pertinent ad speciem, omnes homines computandi sunt quasi unus homo. Participatio enim speciei plures homines sunt unus homo, ut dicit Porphyrius in ea de specie. Sicut autem homo unus habet diuersa membra, quibus occupatur in diuersis officiis ordinatis ad tollendum proprium defectum, quæ non possunt omnia per unum membrum exerceri, sicut oculus uidet totum corpus, & pes totum corpus portat, ita oportet esse in his quæ ad totam speciem pertinent. Non enim sufficeret unus homo ad exercenda omnia, quibus humana societas indiget, & ideo diuersis officiis oportet occupari diuersos, ut dicitur ad Romanos 12. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus &c. Hæc autem diuersificatio humanum in diuersis officiis contingit. Primo, ex diuersa uina prouidentia, quæ ita hominum status distribuit, ut nihil unquam deesse inueniatur de necessariis ad uitam. Secundo, etiam ex causis naturalibus, ex quibus contingit quod in diuersis hominibus sunt diuersæ inclinationes ad diuersa officia, & ad diuersos modos uiuendi. Quia ergo labore manuum aliquis potest subuenire & proprio defectui, & alio, cum non possit unus homo in omnibus sufficere, sed indiget alieno auxilio, patet quod preceptum de labore manuum quodammodo in utroque genere prædicto, uel preceptorum continetur. In quantum enim labore manuum unius subuenitur necessitatibus aliorum, sic pertinet ad secundum genus naturalium preceptorum. In quantum autem aliquis per hoc suis necessitatibus subuenit, pertinet ad primum genus, sicut preceptum de comedendo. Preceptum autem quod ordinatur ad tollendum defectum corporalem, non obligat ad defectu existentem: unde si esset aliquis qui possit uere sine cibo, non obligaretur precepto de comedendo. Sic ergo preceptum de labore manuum non obligat aliquem singulariter: sed in quo ordinatur ad tollendum defectum eodem aliquo modo, non est quod

quod ordinatur ad tollendum proprium nisi defectu existente. & ideo ille q. habet unde licite uiuere possit, non tenetur manibus operari: qui autem non habet unde alias uiuat, vel nisi aliquo illicito negotio uictum acquirat, tenetur manibus laborare. & hoc patet per Apostolum in tribus locis, ubi de manuum operatione preceptum datur. Primo, ad Eph. 4. ubi prohibendo furtum, iniungit manuum operationem. Quia si furabatur, iam non furetur, magis autem laboret manibus suis. Secundo, 1. ad Thes. 4. ubi precepit laborem manuum, prohibens concupiscentiam rerum alienarum. Operemini, inquit, manibus uestris, sicut precepimus uobis, ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis. Tertio, 2. ad Thes. 3. ubi precepit operationem manuum, prohibens turpia negotia, quibus aliqui uictum querebant. Audiuimus, inquit, inter uos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes. q. Qui facta cura sibi necessaria prouident: & subiungit. His autem qui huiusmodi sunt, denuntiamus & obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes, panem suum manducant. Sciendum etiam est, quod sicut uisus est principalior inter alios sensus, ratione cuius omnes alij sensus nomen uisus fortiterunt, ut Aug. dicit in manus, quia ad plurima opera necessaria est, ad organum organorum in 3. de aia. & ideo per operationem manuum intelligitur non solum quod manibus fit, sed quocumque corporali instrumento, & breuiter quodcumque officium homo agit, de quo licite possit uictum acquirere, sub labore manuum comprehenditur. Non enim uerum rationabile quod magistri artis mechanicæ possunt uiuere de arte sua, & magistri artium liberalium non possunt uiuere de arte sua. Similiter & aduocati possunt uiuere de parrocinio quod præstant in causis: & similiter est de omnibus alijs licitis occupationibus. Quia ergo preceptum est, sed non omnes obligat, ideo ad utraque rationes respondendum est.

AD PRIMUM ergo & ad secundum patet solutio ex dictis, quia concedimus laborem manuum esse in precepto, non tamen omnes ad hoc singulariter obligari.

AD III. Dicendum, quod sicut ex dictis patet, Apostolus loquitur in casu illo, quando prætermisso labore manuum, de fœdis negotiis sibi uictum acquirere, in quo casu obligabantur ad preceptum seruandum, & ideo digni erant excommunicari.

AD IIII. dicendum, quod uerba illa Dei, magis sunt prænantiantis penam, quam præcipientis satisfactionem. Unde præmisit. Maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi, & similiter mulieri dixit. In dolore paries filios, & ideo non sequitur quod ad laborandum quilibet homo teneatur ex necessitate precepti, alias sequeretur quod quilibet teneretur ad agriculturam, de qua Dominus ibi facit mentionem.

AD V. dicendum, quod uita spiritualis a nullo potest conseruari nisi per actus uirtutum, & ideo quilibet obligatur ad seruanda precepta quæ sunt de actibus uirtutum: sed uita spiritualis a multis potest conseruari sine hoc quod manibus operentur, & ideo quamuis sit generaliter in precepto, non tamen quilibet ad obseruationem eius tenetur.

AD VI. dicendum, quod non manducare non est peccatum mortale, nisi quando sine manducatione uita seruari non potest, tunc enim aliquis non manducando seipsum occideret. Et similiter non oportet quod

aliquis peccet non laborando manibus, nisi quando alias vitam seruare non possit, nisi illicitis curis: & ideo cum illicitæ cure sint modis omnibus fugiendæ, sub eadem distinctione posuit apostolus non manducare, & non operari, dicens. Qui non uult operari, non manducet:

AD PRIMUM autem eorum quæ in contrarium obiciuntur, dicendum, quod non prohibet Dominus Apostolis omnem sollicitudinem, sed de his quæ pertinent ad uictum corporis, alias ipse loculos non habuisset, sed prohibet sollicitudinem suffocantem, qua mens suffocatur duplitter. Vno modo, ut in rebus temporalibus finem ponat rectæ operationis, & hoc Deus prohibet. Unde Aug. dicit in li. de operibus monachorum, exponens illud. Nolite soliti esse &c. Non ut ista non procurent quærum necessitatis est, quod honeste poterunt, sed ut ista non intueantur, & propter ista faciãt quicquid in prædicatione euangelij facere iubentur, & habetur in gl. ad Thes. 4. Secundo, suffocatur mens prædicta sollicitudine, quando fiduciam de Deo amittit, & hoc Dominus prohibere intendit. Unde dicit glossa super illud Matthe. sexto. Hoc exemplo non prohibet prouidentiam & laborem, sed de auid & illis, sed sollicitudinem ut tota fiducia nostra sit in Deo, per quam & aues sine cura uiuunt.

AD SECUNDUM dicendum, quod non omnia quæ sunt in precepto continentur explicite in preceptis decalogi, sed ea possunt reduci cum implicite in eis continentur, & sic preceptum de labore manuum per quem uita corporalis conseruatur, & reducit ad hoc preceptum. Non occides, sicut etiam preceptum de manducando: uel ad hoc preceptum. Non furtum facies, quo omne illicitum lucrum, quod per laborem manuum euitatur, prohibetur.

AD TERTIUM dicendum, quod in quolibet precepto duo sunt consideranda. scilicet præcepti, & possibilitas obseruandi: quia omnia præcepta cuiuslibet legis sunt ordinata ad aliquod bonum inducendum, uel malum tollendum, nec aliquid impossibile præcipi potest. Unde dicit Hier. Qui dicit Deum aliquid præcepisse impossibile, anathema sit. Si ergo sit tale præceptum quod nullo modo reddi possit impossibile obseruandum, & sine eo finis intentus haberi non possit, obligatio illius præcepti semper manet, sicut est in preceptis de actibus uirtutum, quia ad minus actus interiores semper sunt in hominis potestate, & sine eis uita spiritualis conseruari non potest, ut dictum est. Duobus ergo modis preceptum de oratione manuum obligationem amittit. uno modo, quando aliquis redditur impotens ad laborandum propter corporis imbecillitatem. Alio modo, quando finem huius præcepti, scilicet conseruationem corporalis uitæ consequi potest sine labore manuum, ut ex dictis patet.

AD QUARTUM dicendum, quod ad laborem manuum per se loquendo, æqualiter religiosi & seculares tenentur, quod patet ex duobus. Primo ex uerbo Apostoli secunda ad Thes. 3. ubi ponit de opere manuum preceptum, dicens. Subtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinate, & cetera. Fratres enim omnes christianos uocat: non enim tunc temporis aliqui religiosi determinati erant. Secundo patet ex hoc, quod religiosi non tenentur ad alia quam seculares, nisi ad ea quibus se ex uoto obligauerunt, sed per accidens contingit, quod hoc preceptum

magis tangit religiosos quam alios, & hoc dupliciter. Primo, quia religiosi in paupertate viuunt, unde facilius potest eis accidere quod non habeant unde viuunt, quam aliis secularibus. Secundo, ex statuto regulae in aliquibus ordinibus. Unde dicit Hieronimus in epistola ad Rusticum monachum: Aegyptiorum monasteria hunc tenent morem, ut nullum absque opere & labore suscipiant, non tam propter victus necessaria, quam propter anime salutem, ne vagetur pernitiosis cogitationibus, sicut etiam ad vigilias & alia quibus domatur corpus, tenentur quandoque religiosi ex statutis suis, ad quae seculares non tenentur.

Ad quintum dicendum, quod quamuis usus liberalium artium sit nobilior, non tamen ita est necessarius ad vitam corporis sustentandam. Et praeterea sub operatione manuum comprehenditur, sicut ex dictis patet &c.

ARTICVLVS XVII.

Utrum illi qui spiritualibus operibus uacant, excusentur a labore manuum.

32. q. 187. ar. 1. q. 2.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod illi qui spiritualibus operibus uacant, non excusantur a labore manuum. enim ad Theol. 3. sup illud. Si quis non uult operari, non manducet, dicit gl. Aug. Dicunt quidam de operibus spiritualibus hoc Apostolum praecipisse, & postea subdit. Sed si per se conantur & sibi, & ceteris caliginem obducere, ut quod charitas utiliter monet, non solum facere nolint, sed nec intelligere: & ita uidetur quod per spiritualia opera a labore manuum non excusentur.

¶ 2. Prae. Inter omnia spiritualia maxima sunt oratio, lectio, & praedicatio: sed per ista opera non excusantur aliqui a labore manuali. ergo &c. Probatio media. Aug. dicit in libro de operibus monachorum. Quid agant, qui operari corporaliter non lunt, seire desidero &c. uacant orationibus inquit, & lectionibus, & uerbo Dei. & postea subdit. Sed si ab his amouendi non sumus, nec manducandum est, nec est preparandum. Si autem ab ista uacare seruos Dei certis interuallis temporum infirmitatis necessitas cogit, cur etiam non praecipis apostolicis obseruandis aliquas partes temporum deputamus? Et quantum ad orationes dicit. Citius exauditur una obedientis oratio, quam decem milia contemnentis. Quantum uero ad psallentes, subdit. Cantica diuina cantare, etiam manibus operantes facile possunt, & ipsam laborem diuino tamquam celeumate consolari. Quantum uero ad legentes subdit. Qui autem dicunt se lectioni uacare, nonne illic inueniunt quod praecipit Apostolus? Quare est ergo ista peruersitas, lectioni non obtemperare, dum uult ei uacare? Quis enim nesciat tanto canto quemcumque proficere cum bona legit, quoadus, citius facit quod legit? Quantum uero ad praedicatores subiungit. Si autem alicui sermo est erigitus, & ita se occupat ut manibus operari non uacet, numquid omnes possunt in monasterio uenientibus ad se uel diuinas lectiones exponere, uel de aliquibus disputationibus salubriter disputare? Quando ergo non omnes possunt, cur sub hoc obrentui omnes uacare uolunt? Quamquam & si omnes possent, uicissitudinem facere deberent, & non solum ut ceteri a necessariis actibus occuparentur, sed quia sufficit ut pluribus audientibus unus loquatur.

¶ 3. Prae. Clerici maxime operibus spiritualibus occupantur: sed ipsi tenentur ad laborem manuum. ergo &c. Probatio media. Distinctio. Clericus uictum, aut uictum sibi officio, non agriculura, abique officii sui dumtaxat detrimento, praeparat. Item in alio capitulo. Clericus qui uerbo Dei creditur, est, artificio uictum querat. Idem. Omnes clerici, qui ad operandum ualidi sunt & artificia, & literas discant. ¶ 4. Prae. Religiosi qui omnia reliquerunt, maxime operibus spiritualibus uacant: sed tales tenentur ad manuum laborem. ergo &c. Probatio media. Luc. 12. Vendite quae possidetis, & uenite ad me, & uos facietis meos discipulos. ¶ 5. Prae. Decretum dicit distinctio 22. quod ille est haereticus, qui facit contra statutum ecclesiae Romanae: sed illi qui mendicant non laborant propriis manibus. facit contra statutum Galat. 3. 22. quod uidentes summi sacerdotes & ceteri de ecclesia statuit, quod inter eos qui communi uide gere uolunt, nullus egenus inueniatur. ergo religiosi propter opera spiritualia non excusantur a labore manuum: immo si mendicant, sunt haeretici. ¶ 6. Prae. Ille qui se exponit periculo mortis, peccat quasi tentans Deum, sicut si quis uideret ursu uenire in furia, & deponeret arma quibus posset se defendere, tentaret Deum: sed ille qui relinquit oia, & non laborat manibus, abijcit a se necessaria uictus, quibus reficitur consumptioni quae fit in corpore pro calore naturali. ergo talis peccat quasi tentans Deum. ¶ 7. Prae. Ad Phil. 3. dicit. Apo. Imitatores mei estote fratres: sed ipse quamuis praedicaret, & operibus spiritualibus uacaret, nihilominus opere manuum uictum querebat, 2. ad Theol. 3. Ipse scitis quem modum & uos oportet imitari nos, quoniam non iniquitatem suimus apud uos, neque gratiam in uidecaimus ab aliquo, sed in labore & fatigatione nocte & die operantes, ne quem uestrum grauatemus ego &c. ¶ 8. Prae. Gen. 23. sup illud. Confirmatus est ager & dicit glo. pro perfectus praedicator animam suam abscindit sub bonae operationis & contemplationis regimine, ita & illi qui operibus spiritualibus insistant per contemplationem, debent et operibus exterioribus uacare per actionem, & sic opera spiritualia non excusant a labore manuum. SED CONTRA. Luc. 9. Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, dicit gl. Dominus docet minor bona pro maioribus esse dimittenda: sed opera spiritualia sunt maiora bona quam opera manualia. ergo debet haec praetermittere propter illa. ¶ 2. Prae. Opera pietatis sunt potiora, quam exercitia corporalia, 1. ad Tim. 4. Corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia ualeat: sed opera misericordiae, & pietatis sunt diuina. ¶ 3. Prae. Operatio praedicationis, Actuum 6. Non estandum, ut uacetur praedicationi, Actuum 6. Non estandum nos relinquere uerbum Dei &c. Luc. 9. Si ne mortuos sepelire mortuos suos: tu autem uacat, & annuntia regnum Dei. ergo multo fortius propter praedicationem, & alia opera spiritualia est dimittendum opus manuale, & alia quae ad exercitiationem pertinent corporalem. ¶ 3. Prae. 2. ad Timotheum 2. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. glo. Illa sunt secularia negotia, quibus animus occupatur, colliguntur.